

Секція
АНАЛІТИКА СУСПІЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ:
АКСІОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

Світлана СТОРОЖУК

*Доктор філософських наук, професор,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
Київ, Україна
svitlanastorozuk@gmail.com*

ЦІННІСТЬ НАЦІЇ У ГЛОБАЛЬНОМУ СВІТІ

Інтерес до феномену нації, який зародився у середині ХІХ ст., не згасає до нашого часу, так само, як і дискусії щодо історичної перспективи цього політичного феномену. Джерелом останніх стало тлумачення нації запропоноване К. Марксом та Ф. Енгельсом у «Маніфесті Комуністичної партії». В цій праці теоретики марксизму не запропонували чіткої й однозначної дефініції поняття «нація», втім досить однозначно сформулювали власне розуміння цього соціального феномену. Зокрема, вони вважали, що виникнення націй викликане розпадом феодального устрою у процесі розвитку буржуазного суспільства, провідні верстви якого були зацікавлені у централізації засобів виробництва, що й призвело до того, що «ледве зв'язані між собою провінції, з різними інтересами, законами, урядами й митами, були з'єднані в одну націю, один уряд, один закон, один національний класовий інтерес, один митний кордон» [2, с. 14]. Таким чином, дослідники показали, що нація не вічна, й зникне разом з буржуазним суспільством внаслідок переходу суспільства до комунізму. Зникненню націй, за переконанням К. Маркса та Ф. Енгельса, сприятиме пролетаріат, який займе панівне становище у суспільстві та сформує пролетарську літературу, а в перспективі й інтернаціональну культуру.

Якщо теоретики марксизму вважали занепад націй закономірним результатом історичного поступу суспільства на шляху до комунізму, то Е. Ренан, як прибічник суб'єктивістського підходу, вважав, що нації можуть зникнути унаслідок зміни у бажаннях і потребах людей. Їхнє місце, на думку дослідника, «заступить, скоріш за все, європейська конфедерація» [3, с. 262]. Цю думку повністю підтверджує й неомарксист Е. Гобсбаум, який так само, як і багато інших прихильників модернізму, аналізуючи сучасну йому дійсність, прийшов до висновку, що націоналізм

поступово втрачає свою позицію, внаслідок чого нації у сучасному світі починають відігравати другорядні ролі та перетворюється на суто культурний феномен.

Ідеї модерністів цілком і повністю підтверджують соціокультурні та політичні трансформації, спричинені глобалізацією. Вона, як показав Е. Гіденс, призводить до зміщення центру впливу і влади, внаслідок втрати національними спільнотами свого економічного потенціалу. У нових економічних умовах, нації стають, з одного боку, замалими для розв'язання нагальних проблем, а з іншого – занадто великими для розв'язання дрібних [1, с. 14-15]. Звісно, це зовсім не означає, що в сучасному світі національні лідери втрачають свої позиції, а лише вказує на те, що національна держава трансформується та переосмислює власну ідентичність, внаслідок істотних зрушень у її власній природі [1, с. 18].

Втрату нацією провідної ролі нерідко пов'язують з процесом її демілітаризації [4, с. 29]. І справді, в сучасному світі нація більше не розглядається як абсолютно самостійний гравець на міжнародній арені, адже, як показує досвід українсько-російської війни, міжнародна політика більшості націй визначена безпековими договорами з сусідами, регіональними військовими блоками та іншими чинниками, які не допускають абсолютно автономної оборонної чи іншої зовнішньої політики. Членство у численних міжнародних організаціях та ратифікація різного роду міжнародних договорів, в тому числі й у сфері безпеки, істотно обмежує національний суверенітет держав, тим самим ставлячи питання щодо подальших перспектив європейських націй.

Загалом занепад націй, які були головними рушіями історичного та економічного поступу в модерному світі, останні кілька десятиліть уважався абсолютно закономірним і навіть незворотним процесом, як мінімум внаслідок глобалізації, основними агентами якої стали транснаціональні компанії, масова комунікація та міжнародні оборонні, економічні й політичні союзи та інші наднаціональні об'єднання. І справді, з огляду на сучасні соціокультурну та політичну ситуації, немає підстав сумніватися в тому, що міжнародні організації істотно обмежують національний суверенітет, втім їхня діяльність поки що не знаменує занепаду націй. Здебільшого такі об'єднання утверджують культурний релятивізм і не претендують на відродження модерного імперіалізму, навіть попри те, що унаочнення глобального світу здебільшого пов'язане із владою та престижем культурного центру, прикладом якого сьогодні можуть бути США.

Виникнення глобальних культурних світів, здебільшого позбавлених історичної основи, супроводжується стрімким зростанням цікавості до націй та національних культур, які вибудовувалися навколо спільної пам'яті, традицій, міфів і символів та забезпечували людину сенсами та цінностями, що формували оригінальність та самобутність її погляду на світ, а з ним і її конкурентоздатність у сучасному глобальному просторі. Це ж, своєю чергою, означає, що навіть за умови втрати нацією свого політичного пріоритету на міжнародній арені, не варто очікувати її стрімкого знецінення чи занепаду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гіденс, Ентоні Нестримний світ: як глобалізація перетворює наше життя. К.: Альтерпрес, 2004. 100 с.
2. Маркс К., Енгельс Ф. Маніфест комуністичної партії. URL: <https://www.marxists.org/ukrainian/marx-engels/1848/manifesto/index.htm>
3. Ренан Е. Що таке нація. Націоналізм : [антологія / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий ; літ.ред. Л. Білик]. [2-ге вид. перероб. і доп.] К. : Смолоскип, 2000. С. 253-263.
4. Сміт Ентоні. Нації та націоналізм у глобальну епоху. К.: Ніка-Центр, 2006. 320 с.
5. Сторожук С. В. Нація як об'єкт історико-філософського аналізу: автореф. дис. ...д-ра філос. наук: 09.00.05 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2013. 33 с.

Наталія СУПРУН

*Доктор економічних наук, професор,
Державна установа «Інститут економіки та прогнозування
Національної академії наук України»,
Київ, Україна
suprun.nataliia@gmail.com*

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК МЕХАНІЗМ СОЦІАЛЬНОГО ЗГУРТУВАННЯ

Серед найбільш релевантних механізмів забезпечення ефективності суспільного розвитку все частіше називають такий вид господарської організації як соціальне підприємництво (СП), що показало свою ефективність у світовій практиці як одна із найбільш ефективних організаційних форм для вирішення великого спектру соціальних та економічних проблем – боротьби з бідністю та безробіттям, працевлаштування і підвищення інклюзивності соціально-ізольованих груп, зменшення екологічного навантаження економіки на довкілля тощо.